

TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Poročilo o napredku SLOVENIJA

12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION

RAZVOJNI CENTER PTUJ
PTUJ DEVELOPMENT CENTRE

The report was edited in September 2020 by

TRAJNOSTNA EVROPA ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih odnosov v kulturi
Institute for culture and development of international relations in culture

Uvod

Poraba surovin po svetu se je v preteklosti izrazito povečevala, kar je ogrozilo doseg 12. cilja trajnostnega razvoja. Trenutne potrebe po surovinah vodijo k prekomernemu izkoriščanju razpoložljivih virov.

TARGET 12-1

**IMPLEMENT THE
10-YEAR SUSTAINABLE
CONSUMPTION AND
PRODUCTION
FRAMEWORK**

Enega izmed največjih izzivov, s katerimi se sooča človeštvo, predstavlja vprašanje, kako povezati pojem okoljske vzdržnosti z gospodarsko rastjo ter blaginjo, s tem, da okolje distanciramo od gospodarske rasti in naredimo več z manj. Če hočemo spodbujati vzorce trajnostne potrošnje in proizvodnje in se želimo premakniti v smeri bolj zelenega ter bolj socialno vključujočega svetovnega gospodarstva potrebujemo tako ločevanje virov, kot tudi ločevanje vplivov.

Če hočemo doseči cilje trajnostnega razvoja, je nujno potrebno, da zmanjšamo obseg svojega okoljskega vpliva tako, da spremenimo načine, kako proizvajamo in trošimo dobrine.

Zagotavljati vzorce trajnostne porabe in proizvodnje neizbežno pomeni upoštevanje bioloških in fizičnih omejitev našega planeta ter zmanjševanje ravni sedanje globalne potrošnje, da se ta ujema z biološko in fizično zmogljivostjo za zagotavljanje storitev in koristi

ekosistema.

Svetovno prebivalstvo bo še naprej naraščalo, pričakujemo, da bo srednji razred do leta 2030 dosegel število 5 milijard. Številne države v razvoju pa bodo iskale pot do večje blaginje. Omenjeno pomeni ogromen pritisk na naše okolje ter resurse, katerih pridobivanje bo vse težje.

Potrošnja in proizvodnja po celem svetu še vedno predstavljata gonilni sili svetovnega gospodarstva, a še vedno temeljita na izkoriščanju naravnega okolja in resursov na način, ki ima uničujoč učinek na naše okolje.

Ekonomski in socialni razvoj v preteklem stoletju je spremljala degradacija okolja, ki ogroža celostne sisteme, od katerih je odvisen naš prihodnji razvoj – dejansko naše preživetje.

TRAJNOSTNA EVROPA ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih odnosov v kulturi
Institute for culture and development of international relations in culture

10 najbogatejših držav na svetu porabi 10-krat več resursov kot najrevnejše države skupaj in kar dva krat toliko, kot predstavlja svetovno povprečje, kar kaže na veliko neravnovesje v razporeditvi surovin za zagotovitev (sedanjega) stila življenja v teh državah. Hkrati to pomeni, da bodo države z nizkimi ravnmi dohodkov, da bi zagotovile cilje trajnostnega razvoja, gledamo na prebivalca, potrebovale velike količine surovin. Iz tega vidika se, če želimo prihodnjim generacijam zagotoviti dostojno prihodnost, pojavi nujna potreba po uvedbi drugačnega pristopa k proizvodnji in potrošnji dobrin. Odgovor na to vprašanje lahko najdemo v prehodu na krožno gospodarstvo, ki lahko z bolj premišljenim načinom proizvodnje in potrošnje po nekaterih ocenah pripomore k doseganju podnebnih ciljev.

Nekaj dejstev in števil:

- Letno približno ena tretjina pridelane hrane, kar je enako 1,3 milijarde ton v vrednosti približno tri bilijone dolarjev, zaradi slabih praks na področju transporta in spravila, konča v smeteh potrošnikov ali trgovcev, oziroma zgornje.

- Če bi ljudje po celem svetu prešli na uporabo energijsko varčnih žarnic, bi svet letno prihranil 120 milijard dolarjev.

- Če bo raven svetovnega prebivalstva do leta 2050 dosegla 9,6 milijarde, bodo za zagotovitev virov za zagotavljanje sedanjega načina življenja potrebni skoraj trije planeti.

Trajnostna potrošnja in poraba pomenita doseči več z manj. Prav tako to pomeni ločiti gospodarsko rast od degradacije okolja, povečati učinkovitost resursov, ter spodbujati trajnostni način življenja.

Trajnostna potrošnja in proizvodnja lahko prav tako izrazito pripomoreta k zmanjševanju revščine in prehodu v nizkoogljično in zeleno gospodarstvo.

Vse več in več multinacionalk ter večjih podjetij izraža zanimanje za prehod na trajnostno uporabo resursov in trajnostno proizvodnjo, vendar je te prakse treba v večjem obsegu razširiti tudi na manjša podjetja.

TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Kaj sta odgovorna potrošnja in poraba?

Cilj 12, z namenom prilagoditve trajnostnim praksam, izraža zahtevo po celovitem sklopu ukrepov, s strani podjetij, oblikovalcev politik, raziskovalcev ter potrošnikov. Predvideva trajnostno proizvodnjo in potrošnjo, temelječo na naprednih tehnoloških zmogljivostih, učinkovitosti resursov ter globalnem zmanjšanju količine odpadkov.

TARGET	12-3	TARGET	12-4	TARGET	12-5
	50%				
HALVE GLOBAL PER CAPITA FOOD WASTE		RESPONSIBLE MANAGEMENT OF CHEMICALS AND WASTE		SUBSTANTIALLY REDUCE WASTE GENERATION	

Vzorci potrošnje in proizvodnja imajo obsežne okoljske vplive. Trajnostni vzorci proizvodnje in potrošnje, z namenom povečanja splošne blaginje, porabljajo resurse učinkovito, upoštevajo omejenost resursov ter znižujejo pritiske na naravni kapital, ohranjajo okolje čisto in zdravo ter varujejo potrebe prihodnjih generacij. Dvig življenjskega standarda in kakovosti življenja v Evropi je od konca 2. svetovne vojne bil mogoč na podlagi rasti na področjih prihodkov, proizvodnje in potrošnje, kar se je do sedaj odvijalo z roko v roki z večjim izkoriščanjem resursov ter rastočim pritiskom na naravni kapital (zrak, voda, zemlja in biotska raznolikost) ter podnebje. Ker živimo na planetu z omejenimi in med seboj povezanimi resursi, ima stopnja hitrosti njihove uporabe pomemben vpliv na današnjo blaginjo ter trajne posledice za prihodnje generacije. Za Evropsko unijo je zato pomembno, da se gospodarski razvoj ter višanje življenjskega standarda distancirata od uporabe resursov in možnih negativnih vplivov na okolje. Omenjeno pomeni, povečati stopnjo kroženja surovin v gospodarstvu, kar privede tako do manjše potrebe po črpanju surovin kot tudi do zmanjšanja količine odpadkov, ki končajo na odlagališčih ali v sežigalnicah. Omenjeno prav tako pomeni varno ravnanje s kemikalijami ter prehod iz ogljično intenzivnih energentov k trajnostno proizvedenim in obnovljivim virom energije. Takšen pristop ne bo le zmanjšal pritiskov na okolje, ampak imel tudi obsežne ekonomske koristi.

TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Odgovorna potrošnja in poraba na področju Slovenije

Spremljanje 12. cilja se v Sloveniji osredotoča na razvoj na področjih povezanih z distanciranjem okoljskih vplivov od gospodarske rasti, porabe energije ter nastajanja odpadkov in ravnanja z le temi. Slovenija je na vseh treh področjih potrošnje in porabe zabeležila izrazit napredek. Kljub temu pa se je napredek na področju zmanjševanja količine porabljene energije v preteklih letih upočasnil.

Distanciranje okoljskih vplivov od gospodarske rasti: rast obsega gospodarske dejavnosti se je dolgo povezovalo z rastočo porabo resursov in energije. Da bi omogočili nadaljnje izboljšanje življenjskega standarda in kakovosti življenja brez da bi za to žrtvovali naravne resurse, si je Slovenija prizadevala postati resursko učinkovito, zeleno ter konkurenčno nizkoogljično gospodarstvo. Poudarek se je zato premaknil v smeri izboljšanja učinkovitosti porabe resursov in energije, s prestrukturiranjem gospodarstva v smeri večje proizvodnje z enakim vložkom resursov in energije. Omenjeno je iz vidika rasti prebivalstva ter zviševanja blaginje gledano na prebivalca ključnega pomena, kar se lahko kljub povečanju učinkovitosti resursov odraža v večji splošni porabi le teh. Takšno distanciranje gospodarske rasti od porabe naravnih resursov naj bi se prav tako odvijalo skupaj z minimaliziranjem škodljivih vplivov na zdravje ljudi ter vplivov na okolje. Napredek EU na tem področju je merjen s pomočjo štirih kazalnikov. Dva izmed teh se osredotočata na razmerje med porabo resursov (surovine in energija) in BDP-jem, medtem ko se preostala dva osredotočata na škodljive okoljske vplive uporabe strupenih kemikalij ter emisij, povezanih s transportno dejavnostjo. Splošno gledano ti kazalniki nakazujejo na napredek v zadnjih nekaj letih: produktivnost EU na področju učinkovite rabe resursov in energije se je povečala, medtem ko se je poraba nevarnih kemikalij zmanjšala, emisije CO2 novih avtomobilov pa se niso spremenile.

"Povprečne emisije CO2 na prevožen kilometer so v novih avtomobilih v letu 2018 znašale 119.6 g CO2, kar je 0.6 g več kot v letu 2017."

Napredek Slovenije na področju doseganja ciljev SDG 2030, 2017 (Vir: OECD)

**TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE**

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih odnosov v kulturi
Institute for culture and development of international relations in culture

Krožno gospodarstvo

12. cilj trajnostnega razvoja spodbuja krožno gospodarstvo, družbeno inovacijo, nove zasnove zelene mobilnosti ter gospodarsko porazdelitev. Vse to bo pripomoglo k spreminjanju vzorcev potrošnje in proizvodnje, se spopadlo z visoko stopnjo brezposelnosti med mladimi in ogljičnim odtisom, ter vprašanj, ki izhajajo iz staranja in hitre rasti prebivalstva.

Vzporedno s tem je zamisel o krožnem gospodarstvu kot alternativni ekonomski okvir v zadnjih nekaj letih postala izrazito pomembna. Hkrati dokazuje, da je to učinkovit pristop za doseg lokalne, nacionalne in globalne trajnosti. Ta rastoči interes se odraža v delu številnih akterjev, vključno z vladami, mesti in ne nazadnje velikimi multinacionalnimi podjetji, ki aktivno raziskujejo načine prehoda na prakse krožnega gospodarstva.

TARGET 12-6	TARGET 12-7	TARGET 12-8
		
ENCOURAGE COMPANIES TO ADOPT SUSTAINABLE PRACTICES AND SUSTAINABILITY REPORTING	PROMOTE SUSTAINABLE PUBLIC PROCUREMENT PRACTICES	PROMOTE UNIVERSAL UNDERSTANDING OF SUSTAINABLE LIFESTYLES

Enega izmed razlogov, ki govori v korist tranzicije v krožno gospodarstvo, ki je ena izmed temeljnih komponent zelenega gospodarstva, je priznanje, da so podjetja v novem modelu bolj trajnostna v sklopu zelene rasti proizvodnje ter v nizkoogljičnem gospodarstvu ter učinkovitosti resursov. Takšen prehod predstavlja nove izzive in priložnosti za preoblikovanje gospodarstva ter oblikovanje novih trajnostnih konkurenčnih prednosti za Slovenijo in preostalo evropsko območje.

V večletnem finančnem okvirju EU za obdobje 2020 – 2027 bodo ohranjanje okolja in trajnostna poraba resursov predstavljali ključne okoljske izzive za ohranjanje blaginje in kakovosti življenja v regiji.

Namen krožnega gospodarstva je ohranjanje vrednosti proizvodov, surovin in naravnih resursov ter zmanjševanje proizvedene količine odpadkov. Krožno gospodarstvo je prav tako odlična priložnost za bolj trajnostno, konkurenčno in pozitivno gospodarstvo. Prehod na krožno gospodarstvo bo pospešil recikliranje proizvodov in surovin, zmanjšal količino proizvedenih odpadkov in, predvsem, zmanjšal potrebo po iskanju novih primarnih surovin. Sliši se lepo, ampak ali se res giblujemo v to smer?

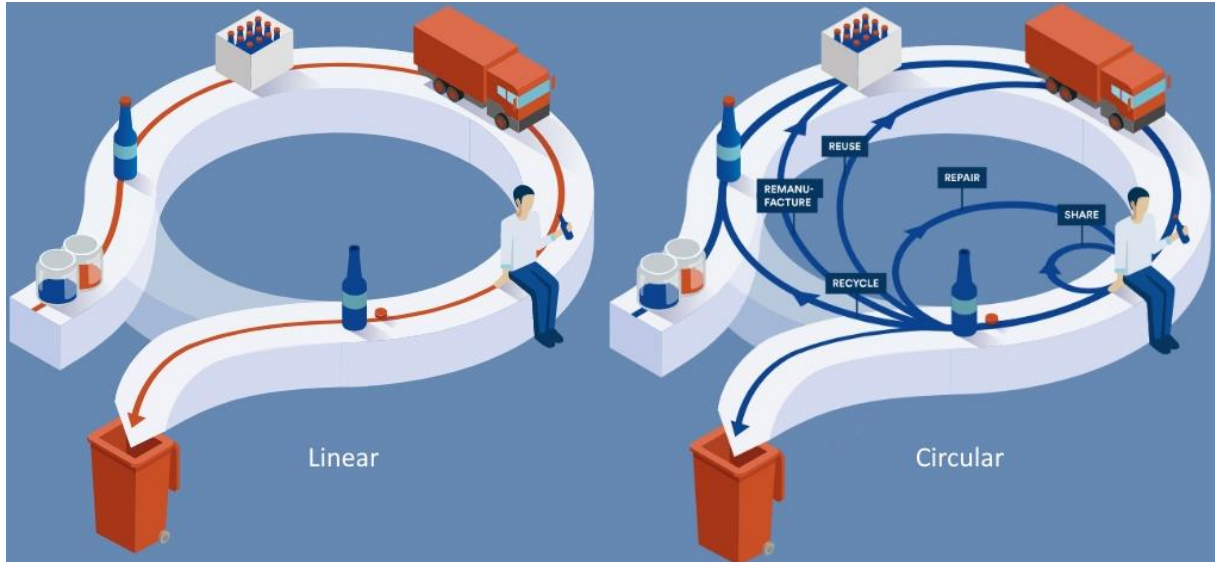

TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Linearno in krožno gospodarstvo

Slika: Primer linearnega (levo) in krožnega (desno) gospodarstva, Vir: Eurostat

V krožnem gospodarstvu za razliko od linearnega gospodarstva, kjer proizvodnja in potrošnja potekata po isti liniji, se surovine, proizvodi in odpadki vedno znova vračajo v proces proizvodnje. Surovine, proizvodi ali odpadki so recikrirani, vrnjeni v proizvodnjo, ponovno uporabljeni, popravljeni ali izmenjani med uporabniki. Ta način upravljanja zmanjšuje tako količino proizvedenih odpadkov kot tudi porabo primarnih surovin. Dejansko so zavrženi le proizvodi, ki več ne morejo biti uporabljeni, hkrati pa je uporabljena le minimalna možna količina novih primarnih surovin, potrebnih za ohranitev proizvodnje.

TARGET 12>A	TARGET 12>B	TARGET 12>C
SUPPORT DEVELOPING COUNTRIES' SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL CAPACITY FOR SUSTAINABLE CONSUMPTION AND PRODUCTION	DEVELOP AND IMPLEMENT TOOLS TO MONITOR SUSTAINABLE TOURISM	REMOVE MARKET DISTORTIONS THAT ENCOURAGE WASTEFUL CONSUMPTION

**TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE**

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Spremljanje napredka v smeri krožnega gospodarstva

Za namen spremljanja in merjenja napredka v smeri krožnega gospodarstva ter da bi ocenila ustreznost izvedenih meritev, je Evropska komisija v tem letu na podlagi akcijskega načrta za krožno gospodarstvo vzpostavila sistem za merjenje navedenega napredka. Vzpostavljen sistem nudi hiter in preprost dostop do relevantnih, mednarodno primerljivih podatkov namenjenih javnosti, podjetjem in politiki. Sistem sestavlja sklop ključnih kazalnikov, ki pokrivajo pogloblitve elemente krožnega gospodarstva, združene v štiri vsebinske sklope: proizvodnja in potrošnja, ravnanje z odpadki, sekundarne surovine ter konkurenčnost in inovacije.

Prvi sklop kazalnikov proizvodnje in potrošnje se nanaša na zmanjševanje količin odpadkov in posledično povišanje stopnje samozadostnosti na področjih izbranih surovin in proizvodnje.

Drugi sklop, ki vključuje ravnanje z odpadki, sledi deležu odpadkov, ki se reciklirajo in se tako dejansko vrnejo v proizvodnjo ter tako ustvarjajo novo vrednost.

Tretji sklop kazalnikov se ukvarja z vračanjem materialov in proizvodov nazaj v proizvodnjo kot sekundarne surovine ali kot reciklirani materiali, ki lahko nadomestijo potrebo po novih surovinah ter posledično zmanjšajo izčrpavanje resursov ter povišajo stopnjo varne oskrbe s primarnimi surovinami.

Četrty sklop kazalnikov prikazuje obseg, v katerem krožno gospodarstvo prispeva k ustvarjanju delovnih mest, razvoju inovativnih tehnologij za proizvodnjo recikliranih materialov ter spodbujanje inovativnih proizvodnih procesov.

"V letu 2018 je prebivalec Slovenije povprečno zavrnel 68 kg hrane oziroma 4 kg več kot v letu 2017."

**TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE**

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Kaj kažejo podatki za Slovenijo?

Podatki kažejo, da se slovensko gospodarstvo giblje v pravo smer, torej v smer trajnostno usmerjenega krožnega gospodarstva. Pozitiven trend je viden tako na področju ravnanja z odpadki kot tudi na področju koriščenja sekundarnih surovin, konkurenčnosti ter uvajanju inovacij. Edina težava ostaja nastajanje odpadkov na področju proizvodnje in pri končnih porabnikih (gospodinjstva in storitveni sektor).

Količine proizvedenih komunalnih odpadkov, ki se v Sloveniji še vedno gibljejo tik pod povprečjem EU-28, so se leto za letom zviševale in se zaradi tega hitro približujejo evropskemu povprečju. Med letoma 2010 in 2016 se je količina komunalnih odpadkov, ustvarjena na prebivalca, povišala za skoraj 13 %. Negativen trend rastočih količin je prav tako viden na področju prehrabnih odpadkov. Te količine so se prav tako zviševale in so se v zadnjih treh letih, za katera so na razpolago podatki, povišale za 17 %. Na nastajanje komunalnih in prehrabnih odpadkov lahko vpliva vsak posameznik na podlagi ustreznega upravljanja in spremembe življenjskega sloga. Ljudje bi morali biti ustrezno informirani, povišati bi se morala raven zavedanja, da zmanjševanje komunalnih in prehrabnih odpadkov prispeva tako k ohranjanju naravnih virov, kot tudi k zmanjšanju porabe na področju energije, vode in h krčenju stroškov proizvodnje.

Pri analizi podatkov o ne mineralnih odpadkih se slika občutno spremeni, trend pa se obrne v pozitivno smer. V tem primeru je nastajanje te vrste odpadkov, prikazano z BDP (bruto domači proizvod), zmanjšano, kar pomeni, da je na enoto BDP proizvedenih manj drugih vrst odpadkov.

Enega izmed ključnih stebrov krožnega gospodarstva predstavlja vračanje materialov in odpadkov nazaj v proces proizvodnje ter preprečevanje njihovega odlaganja ter sežiganja. Navedeno z zniževanjem izgub zvišuje vrednost materialov. Slovenija in slovensko gospodarstvo sta v postopke za recikliranje odpadkov in njihovo ponovno uporabo pred kratkim vložila veliko truda. Navedeno se kaže tudi v količinah recikliranih odpadkov, ki so večinoma rastle. Delež recikliranih komunalnih odpadkov se je tako z 22,4 % v letu 2010 povečal na 57,7 % v letu 2016, med tem, ko se je količina recikliranih embalažnih odpadkov povišala za 6 odstotkovnih točk in je v letu 2015 znašala 67 %. Delež recikliranja elektro in elektronskih odpadkov se je povečal za 25 odstotkovnih točk, delež recikliranja bioloških odpadkov za 58 odstotkovnih točk ter delež recikliranja gradbenih odpadkov iz 94 % na 97 %. Problem, ki ga lahko trenutno zasledimo, leži na področju plastične embalaže, kjer se je delež recikliranih količin zniževal in je iz 67,3% v letu 2010 padel na 63,4% v letu 2015, vendar kljub temu ostaja nad povprečjem EU-28. Pričakovati je, da bo splošen delež reciklirane embalaže do leta 2025 dosegel 65 % in v letu 2030 70 %, kar je Slovenija s svojimi 67 % v letu 2015 že dosegla.

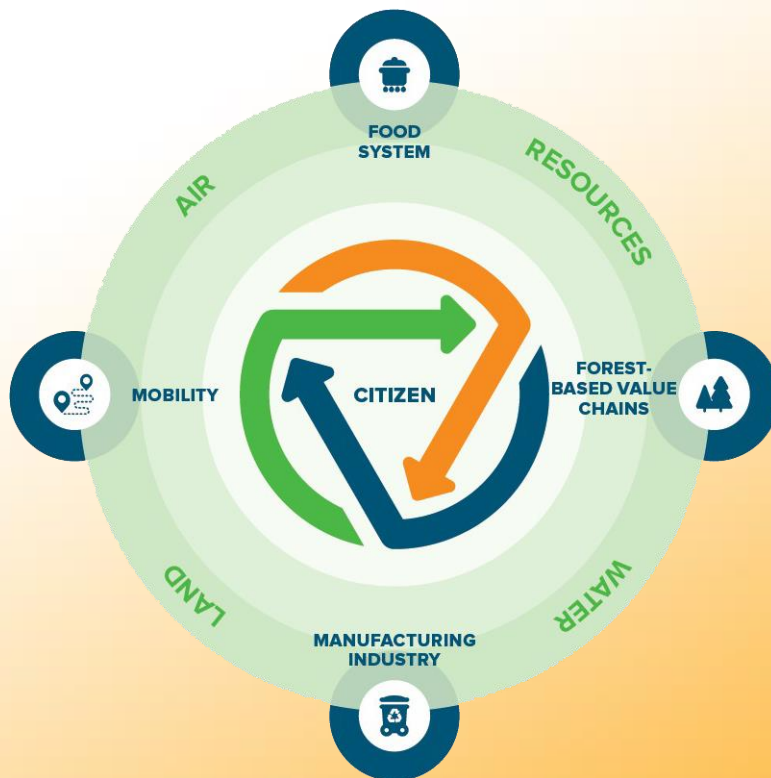
**TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE**

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih odnosov v kulturi
Institute for culture and development of international relations in culture

Glede na najnovejše podatke se Slovenija na področju recikliranja vseh vrst odpadkov, z izjemo bioloških odpadkov, giblje nad povprečjem EU-28

Pozitivni trendi so prav tako opazni na področju uporabe sekundarnih surovin, kjer delež surovin in odpadkov, ki je vrnjen v proces proizvodnje, v sklopu deležu celotne uporabe resursov, zmanjšuje količino uporabe primarnih surovin. Višji kot je ta delež, več sekundarnih surovin nadomešča primarne surovine. Delež materiala ali surovin, ki krožijo znotraj proizvodnega sektorja slovenskega gospodarstva, je od leta 2010, v katerem je znašal 5,9 % rasel in do leta 2014 dosegel 8,4 %. Kljub porastu ta delež še vedno leži pod povprečjem EU-28. Prav tako se povečuje trend na področju surovin, ki jih je možno reciklirati, tako v Sloveniji kot na območju Evropske unije, kakor tudi med Slovenijo in ostalimi državami.

Štiri za Slovenijo prioritetna področja

Krožno gospodarstvo prav tako prispeva k ustvarjanju novih delovnih mest ter razvoju novih tehnologij za proizvodnjo surovin, ki jih je možno reciklirati ter hkrati spodbuja nove inovativne proizvodne postopke. Glede na podatke iz področja konkurenčnosti in inovacij se Slovenija giblje nad evropskim povprečjem. Število oseb na področju plačanih zaposlitev, ki so tesno povezane s krožnim gospodarstvom, je iz 1,88 % v letu 2010 naraslo na 2,18 % v letu 2015. Povečala se je tudi dodana vrednost glede na faktorske stroške. Dosegla je 1,23-% BDP v letu 2010 in 1,3 % BDP v letu 2015. V letu 2013, za katero so na voljo zadnji podatki, je Slovenija razpolagala tudi z dvema patentoma, povezanimi z recikliranimi / sekundarnimi surovinami.

Trend in interpretacija napredka Slovenije na poti k krožnemu gospodarstvu ter primerjava z EU-28. Viri: SURS in Eurostat.

Indicator	EU-28	SI	SI last available data	Trend and interpretation
Lot 1: Production and consumption				
Municipal waste generation (per capita)	482 (2016)	422 (2010)	476 (2016)	growing
Waste generation without mineral waste (per capita)	66 (2014)	105 (2010)	81 (2016)	falling
Waste food	149	64	75 (2016)	growing
Lot 2: Waste management				
Municipal waste recycling rate (%)	45,80 (2016)	22,40 (2010)	57,70 (2016)	growing
Waste recycling rate, excluding mineral waste (%)	550 (2015)	52 (2010)	85 (2016)	growing
Waste enamel recycling rate (%)	650 (2015)	61 (2010)	67 (2015)	growing
Plastic packaging recycling rate	39,90 (2015)	67,30 (2010)	63,40 (2015)	falling
E-waste recycling rate (%)	35,60 (2015)	22,00 (2010)	47,70 (2015)	growing
Bio-waste recycling rate (kg / capita)	80 (2016)	11 (2010)	69 (2016)	growing
Construction waste recovery rate (%)	88 (2014)	94 (2010)	97 (2016)	growing
Lot 3: Secondary raw materials				
Proportion of material use in circulation	11,40 (2014)	5,90 (2010)	8,40	growing
Imports of recyclable raw materials from non-EU countries (tonnes)	5.484.505 (2016)	171.634 (2010)	112.730 (2016)	falling
Exports of recyclable raw materials to non-EU countries (tonnes)	34.801.638 (2016)	113.039 (2010)	175.585 (2016)	growing
Imports of recyclable raw materials from EU countries (tonnes)	NA	779.816 (2010)	911.102 (2016)	growing
Exports of recyclable raw materials to EU countries (tonnes)	NA	495.580 (2010)	580.151 (2016)	growing
Lot 4: Competitiveness and innovation				
Number of employees (% of all employees)	1,71 (2014)	1,88 (2010)	2,18 (2015)	growing
Value added at factor cost (% of GDP)	1,00 (2014)	1,23 (2010)	1,30 (2015)	growing
Number of patents relating to recycled / secondary raw materials	363,78 (2013)	1,00 (2009)	2,00 (2013)	growing

TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

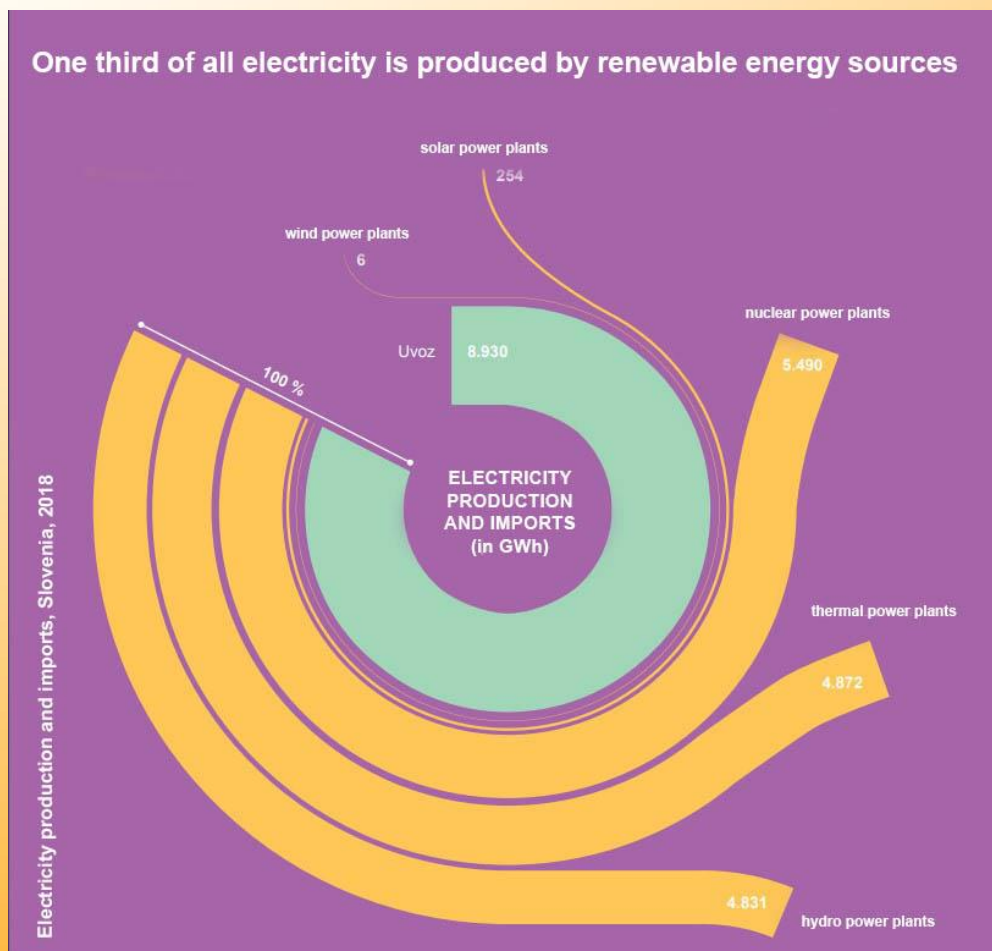
Tretjina elektrike iz obnovljivih virov energije

Obnovljivi energijski viri so pomembni za trajnostno in varno oskrbo z energijo, za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov ter za razvoj gospodarstva. Najpomembnejši obnovljivi vir energije v Sloveniji predstavlja les, katerega delež na področju obnovljivih virov na področju oskrbe z energijo je v letu 2018 znašal 48 %.

Delež energije, proizvedene iz obnovljivih virov v okviru celotne oskrbe z energijo na področju Slovenije – omenjeno vključuje vso energijo, katera je potrebna na območju države, oboje, tako za namen proizvodnje elektrike in toplote, kot tudi za uporabo s strani končnih porabnikov (tj. gospodinjstev, industrije, storitvenega sektorja), je v letu 2018 dosegel 17 %.

Med obnovljivimi viri energije v okviru preskrbe z energijo na območju Slovenije v letu 2018 sta les in ostala trdna biomasa zavzela največji delež 48 %. Temu so sledile hidroelektrarne s 36 %. Deleži ostalih obnovljivih virov energije so bili nižji, je pa delež energije, proizvedene iz teh virov rasel.

V letu 2018 je bilo iz obnovljivih virov energije proizvedenih okrog 5,100 GWh elektrike, kar je predstavljalo tretjino v tem letu proizvedene elektrike. Večina te energije je proizvedena v hidroelektrarnah, v letu 2018 je ta delež znašal 95 %. Količina elektrike, proizvedene iz obnovljivih virov energije v danem letu, je tako močno odvisna od hidroloških razmer v danem letu.

TRAJNOSTNA EVROPA ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Zelena rast

V letu 2018 se je zelena rast, (spodbujanje gospodarske rasti ob zagotavljanju ohranjanja naravnih virov) v primerjavi z letom prej, odražala v naslednjih kazalnikih:

- produktivnost energije se je povečala za 5 %,
- produktivnost emisij se je povečala za skoraj 4 %,
- produktivnost vode se je povečala za več kot 3 %,
- količina razpoložljivih virov pitne vode na prebivalca se je povečala za skoraj 13 %,
- zaloge lesa so se povečale za 1 %,
- količina ločeno zbranih komunalnih odpadkov se je povečala za 0,8 %,
- delež ekoloških in preusmeritvenih kmetij se je povečal za 0,4 odstotne točke,
- državni proračun za raziskave in razvoj v energetiki in okolju se je na vsakem izmed področij zvišal za 0,2-odstotne točke.

V letu 2018 naslednji kazalniki niso pokazali napredka v smeri zelene rasti:

- produktivnost materiala se je zmanjšala za več kot 10 %,
- poraba domačih virov na prebivalca se je povečala za skoraj 8 %,
- delež okolijskih dajatev se je v primerjavi z vsemi dajatvami in socialnimi prispevki znižal za skoraj 0,6-odstotne točke.

"Emisije toplogrednih plinov na območju Slovenije so se v obdobju med leti 1986 in 2017 povišale za 14,5 %."

**TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE**

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Odpadki

Razmere na področju odpadkov v Sloveniji

Tako kot povsod drugod po svetu je količina odpadkov tudi v Sloveniji rastla. V Sloveniji letno proizvedemo nekaj čez 8 milijonov ton odpadkov, od česar nekaj več kot milijon ton predstavljajo komunalni odpadki, kar na prebivalca znese 495 kilogramov. Med komunalnimi odpadki je 6.700 ton nevarnih komunalnih odpadkov, ampak nam uspeva to količino zniževati.

Večina komunalnih odpadkov je v preteklosti končala na odlagališčih. S spremembami na področju zakonodaje, političnih instrumentov ter odpiranjem centrov za ravnanje s komunalnimi odpadki, nam je uspelo trend obrniti tako, da se je količina ločeno zbranih odpadkov in recikliranja začela zviševati. Z izredno visoko stopnjo recikliranja, ki na področju komunalnih odpadkov znaša 59 %, se Slovenija uvršča na sam vrh Evrope.

Učinkovita uporaba naravnih virov skozi koncept krožnega gospodarstva

Spodbujanje trajnostnega ravnanja z naravnimi viri in njihove učinkovite porabe, zlasti s podpiranjem prehoda v tako imenovano krožno gospodarstvo, igra na področju ravnanja z odpadki ključen pomen. Oboje, tako preprečitev nastanka odpadkov, kot tudi priprava le teh, za ponovno uporabo omogočata proizvodnjo izdelkov iz že uporabljenih virov, kar znatno zmanjša potrebo po primarnih naravnih virih. Kot rezultat tega pride tudi na področju porabe energije in okoljskih vplivov do določene mere znižanja vplivov. Prehod na strategijo krožnega upravljanja z viri zahteva celovite spremembe, ki vključujejo celotni življenjski cikel proizvoda, vključno z njegovim oblikovanjem in izbiro materialov in ne samo faze po koncu uporabe proizvoda.

Ko se določena stvar ali proizvod spremeni v odpadki, ta postane predmet zakonodaje ravnanja z odpadki. Na tem področju v Sloveniji sledimo osnovnim evropskim smernicam, katerih skupni cilj je preprečiti nastajanje smeti, oziroma zmanjšati količino obstoječih smeti. Na področju nastajanja in ravnanja z odpadki, je hierarhija odpadkov obravnavana prioritarno: preprečevanje nastanka odpadkov, priprava na ponovno uporabo, recikliranje, druge metode obnove (tj. energijska obnova) in njihova odstranitev. Z vidika učinkovitega in lažjega izvajanja vseh teh ukrepov je potrebno, da se odpadki pravilno sortirajo že na kraju njihovega nastanka. Pri ravnanju z odpadki se zraven okoljskega vidika upošteva tudi ekonomska upravičenost procesov.

**TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE**

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Stroške onesnaževanja okolja krije onesnaževalec

Najstarejše okoljsko načelo kazni za onesnaževanje okolja določa, da onesnaževalec krije vse stroške predpisanih ukrepov preprečitve in zmanjšanja obsega onesnaževanja ter tveganj za okolje, rabe okolja ter odprave posledic onesnaževanja okolja, vključno s stroški preventivnih in sanacijskih ukrepov v primeru nastanka okoljske škode.

Za namene preprečevanja nastanka odpadkov, vključno s ponovno uporabo izdelkov in pripravo na ponovno uporabo, recikliranje in druge metode predelave odpadkov, ki nastanejo po uporabi izdelkov, se lahko za proizvajalca takih proizvodov predpiše razširjena odgovornost. Omenjeno določa obveznosti proizvajalcev v okviru celotnega življenjskega cikla proizvoda, pri čemer so uporabniki z njimi najboljše seznanjeni po koncu uporabe izdelka. Ravnanje z odpadki, pod razširjeno odgovornostjo proizvajalca, je trenutno v uporabi na področju sledečih masovnih tokov odpadkov: embalaža, električna in elektronska oprema, prenosne baterije in akumulatorji, nagrobne sveče, sredstva za varstvo rastlin, ki vsebujejo nevarne snovi in zdravila ter uporabljene gume in vozila.

Slovenija na področju ločevanja odpadkov dosega dobre rezultate, ampak nazaduje na področju ponovne uporabe. Poglavitni razlog za to predstavlja pomanjkanje sistemskih rešitev, ki bi spodbudile in olajšale možnosti in načine ponovne uporabe ter spodbudile miselnost oseb, ki podpirajo procese ponovne uporabe na načelni ravni, vendar tega v praksi dejansko ne izvajajo.

Slovenija razpolaga z relativno visokim življenjskim standardom, kar je tudi razlog, zaradi katerega se je mentaliteta potrošnikov razvila do te mere, da raje gremo v prodajalno in kupimo nov proizvod, kot da bi popravili in ponovno uporabili starega. Seveda obstaja mnogo načinov, kako to spremeniti. Oboje, tako preko sistemskih ukrepov kot tudi s spodbujanjem zavedanja posameznikov, da lahko celo majhne spremembe na področju življenjskih navad dajo pozitiven prispevek tako k družinskemu proračunu, kot tudi varovanju okolja.

S ponovno uporabo proizvodov zmanjšujemo količino nastajanja odpadkov in preko tega znižujemo količino le teh ter njihov vpliv na okolje. Ponovna uporaba ni enkratno dejanje, ampak odnos do stvari in življenjska filozofija, ki jo lahko izvajamo vsak dan.

TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE

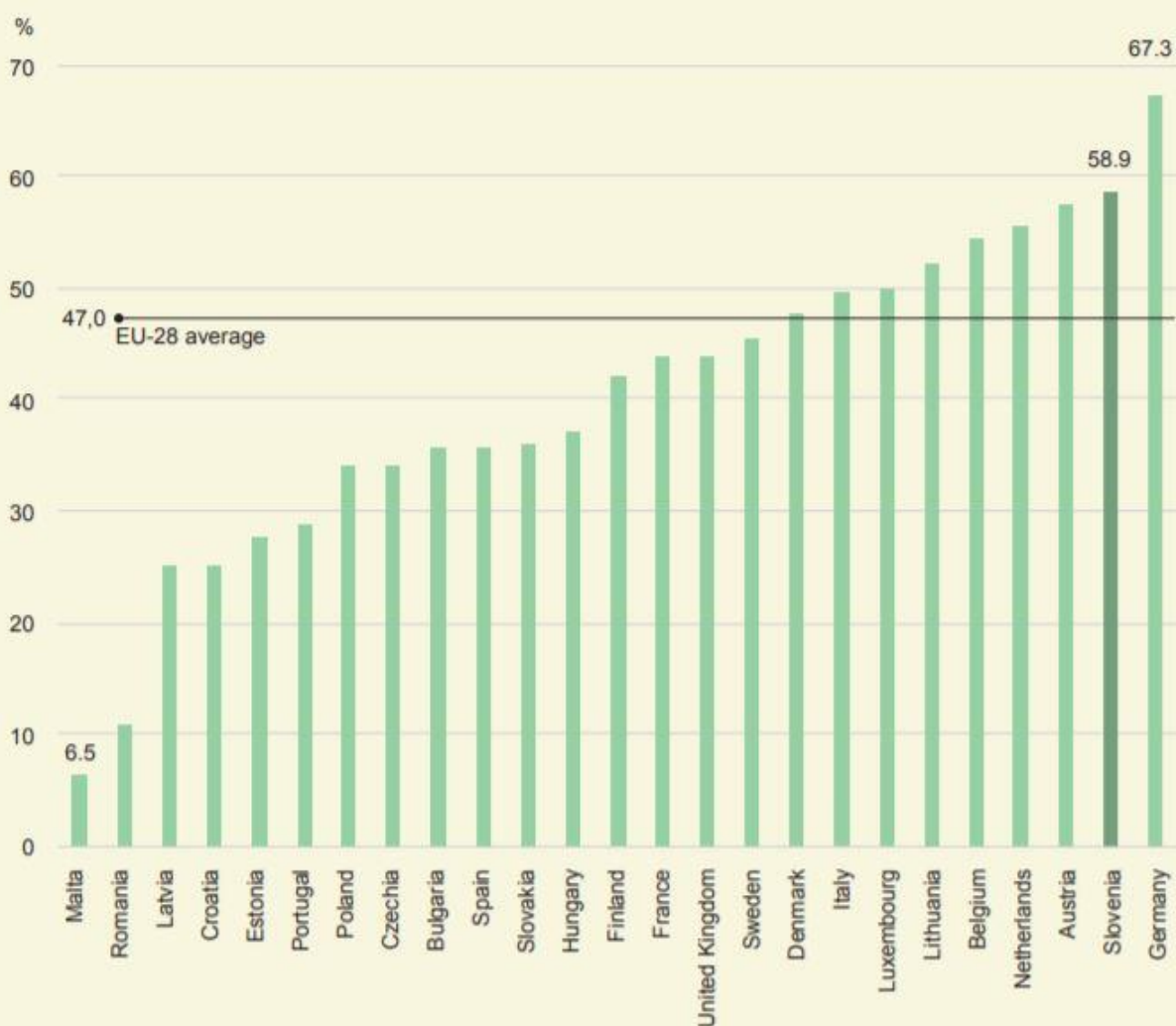

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

58.9% komunalnih odpadkov je recikliranih

58.9% of municipal waste is recycled

Municipal waste recycled (% of total municipal waste generated), EU-28, 2018

**TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE**

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Potreba po razvoju novega akcijskega načrta krožnega gospodarstva

Prehod na krožno gospodarstvo predstavlja priložnost za razširitev trajnostnih in delovno intenzivnih gospodarskih panog. V sklopu globalnih trgov obstaja velik potencial za nizko emisijske tehnologije, trajnostne proizvode ter storitve. Prav tako krožno gospodarstvo ponuja velik potencial za razvoj novih dejavnosti in poklicev. Kakor koli že, prehod poteka prepočasi, z napredkom, ki ni niti dovolj širok, niti enoten. Evropski zeleni sporazum podpira in pospešuje prehod industrije EU na trajnostni model vključujoče rasti.

Slovenija mora izkoristiti svoj potencial digitalnega prestrukturiranja, ki predstavlja ključno sredstvo za doseganje ciljev trajnostnega razvoja.

Skupaj z industrijsko strategijo bo nov akcijski načrt krožnega gospodarstva pomagal modernizirati gospodarstvo ter izkoristiti priložnosti, ki izhajajo iz krožnega gospodarstva doma in globalno

Ključni cilj novega političnega okvirja mora predstavljati spodbujanje razvoja vodilnih trgov za podnebno nevtralne in krožne izdelke na območju Slovenije in zunaj nje.

Akcijski načrt krožnega gospodarstva mora vključevati politiko „trajnostnih izdelkov“, ki bo podpirala krožno zasnovane vse izdelke na podlagi skupne metodologije in načel. Pred recikliranjem mora dati prednost zmanjševanju in ponovni uporabi materialov. To bi lahko spodbudilo nove poslovne modele in postavilo minimalne zahteve za preprečitev, da bi škodljivi izdelki bili dani na trg.

Razširiti in okrepiti moramo odgovornost proizvajalcev. Akcijski načrt krožnega gospodarstva mora voditi proces preoblikovanja na vseh področjih. Razviti moramo predpise in z njimi zagotoviti, da je vsa embalaža, ki pride na trg ponovno uporabna in jo je možno reciklirati.

Treba je ustvariti nov družbeni slog življenja

Zraven vprašanja Sistema proizvodnje je pomembno tudi vprašanje potrošniških navad, kjer pa trend na območju Slovenije ni spodbuden. Kot na primer, da poraba elektrike in delež gospodinjstev, opremljen s proizvodi, ki za svoje delovanje potrebujejo elektriko, raste. Veliko število takšnih naprav ne le, da izniči učinke, dosežene z izboljšanjem energetske učinkovitosti nekaterih naprav, ampak hkrati prispeva tudi k povečanju količine odpadkov.

Sprejeti je treba akcijski načrt za spodbujanje trajnostne potrošnje gospodinjstev v Sloveniji.

**TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE**

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Nikogar ne pustimo za sabo

Osnovo za doseganje ciljev trajnostnega razvoja predstavlja medsektorsko sodelovanje različnih interesnih skupin, saj omenjeno predstavlja edini način za zagotovitev popolne implementacije individualnih ciljev trajnostnega razvoja, kar upošteva tudi načelo, da naj ne bi nikogar pustili zaostati.

V prihodnosti si bo morala Slovenija prizadevati k nadaljnjemu aktivnemu vključevanju različnih interesnih skupin. Zaradi tega morajo oblikovalci politik tesno in stran ob strani sodelovati z vsemi interesenti in kar je najpomembnejše, s predstavniki javnosti. Pravzaprav je bila izdelana in redno posodobljena spletna stran na temo Agende trajnostnega razvoja do leta 2030 v Sloveniji. Omenjena spletna stran vsem, ki izražajo zanimanje, nudi vpogled v stanje na terenu in vrednost posameznih kazalnikov. Priporočamo pa, da se ustanovijo tudi posvetovalna telesa, kjer bodo interesi javnosti bolje zastopani in kjer se bodo ukrepi sprejemali s strukturiranim dialogom. V skladu z interesi javnosti bi morali vlada in pristojni organi razviti politike in ukrepe, ki upoštevajo načelo "nikogar ne pustimo za sabo".

Zaključek

Večina kazalnikov kaže na to, da se slovensko gospodarstvo giblje v pravo smer, torej v smeri krožnega gospodarstva. Kljub temu bo potrebnega še nekaj napora, da se spodbudijo in sprejmejo ukrepi za zmanjšanje količine odpadkov ali pospeši ponovna uporaba odpadkov, oziroma njihova vrnitev v proizvodni proces. Prav tako bo treba povečati vlaganja v podjetja na področjih recikliranja in ponovne uporabe materialov ter povečati naložbe v pripravo in uporabo materialov, ki jih je možno reciklirati.

Oblike krožne proizvodnje so pogosto finančno nezanimive, saj lahko proces proizvodnje občutno podražijo. Iz tega razloga moramo na področju raziskav, ki bodo razvile proizvodne procese, ki bodo tudi finančno zanimivi, spodbujati in podpirati znanstvene in raziskovalne institucije.

Prav tako bo treba vlagati v raziskave in razvoj na področjih, povezanih z reciklažo materialov, uporabo odpadkov in sekundarnih surovin, zmanjševanju uporabe primarnih surovin in v tej smeri iskati nove priložnosti ter rešitve. Še vedno je na voljo veliko prostora za izboljšave.

**TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE**

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

Viri:

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>

https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2019/07/12_Why-It-Matters-2020.pdf

<https://news.un.org/en/story/2020/04/1061082>

<https://www.un.org/en/un-coronavirus-communications-team/un-urges-countries-%E2%80%98build-back-better%E2%80%99>

<https://www.unenvironment.org/news-and-stories/story/covid-19-and-nature-trade-paradigm>

<https://www.stat.si/Pages/cilji/cilj-12.-zagotoviti-trajnostne-na%C4%8Dine-proizvodnje-in-porabe>

<http://www.sloga-platform.org/wp-content/uploads/2018/06/SDGS-prirocnik.pdf>

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=SDG_12_-_Responsible_consumption_and_production&oldid=439624

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

<https://slovenia2030.si/drugo-porocanje-slovenije-v-teku/>

<http://www.sloga-platform.org/wp-content/uploads/2020/07/SLOGA-Poro%C4%8Dilo-NVO-Za-trajnostni-razvoj-ki-nikogar-ne-pusti-ob-strani-2020-WEB.pdf>

<https://www.zelenaslovenija.si/EOL/Clanek/2707/embalaza-okolje-logistika-st-131/primerjave-kazejo-napredek-slovenije-na-poti-v-krožno-gospodarstvo-eol-131>

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/d/d0/SDG12-tachometer_2020.jpg

<https://www.stat.si/StatWeb/en/News/Index/7838>

<https://www.circularchange.com/projects-1/2018/11/8/roadmap-towards-the-circular-economy-in-slovenia>

Zahvala inštitutu Reka Si, ki je znotraj virov opravil raziskavo

Program sofinancira EU.

TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

OPOMBE

TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

OPOMBE

TRAJNOSTNA
EVROPA
ZA VSE

Zavod za kulturo in razvoj mednarodnih
odnosov v kulturi
Institute for culture and development
of international relations in culture

EU trend SDG 12 glede odgovorne potrošnje in proizvodnje.

Cilj Agende 2030 in ciljev trajnostnega razvoja je do leta 2030 izkoreniniti revščino ter preprečiti škodljive podnebne spremembe in krivice. Vse države, tako razvite kot v razvoju, in vse ljudi na svetu poziva, naj sprejmejo ukrepe v smeri ciljev trajnostnega razvoja. Omenjeni cilji pomenijo boljšo prihodnost za milijarde ljudi po svetu in splošno gledano cel planet.

Svet stoji pred veliko preizkušnjo. Zlasti po izkušnji pandemije nam je postalo jasno, da nič od tega, kar imamo, ni večno.

Ekosistemi in njihove storitve so ključnega pomena za preživetje, zdravje in kakovost življenja sedanjih in prihodnjih generacij. Naravni viri so temelj gospodarskega razvoja, ponujajo priložnosti za nove naložbe in zaposlitve ter izboljšanje življenjskega standarda in kakovosti življenja.

Trajnostno varovanje naravnih virov in načrtovanje njihove rabe sta nujna za dolgoročno ohranjanje kvantitativnega in kvalitativnega stanja naravnih virov, ki predstavljajo enega izmed ključnih stebrov za zagotavljanje zdravega življenjskega prostora, pridelave hrane ter gospodarskih dejavnosti z visoko dodano vrednostjo in kakovostjo delovnih mest.

Znotraj organizacij civilne družbe moramo ustvariti ustrezne trende, ki bodo spremenili potrošniške navade in jih usmerili k izdelkom in storitvam, ki spodbujajo uporabo trajnostnih virov ter virov za večkratno uporabo.

RAZVOJNI CENTER PTUJ
PTUJ DEVELOPMENT CENTRE